

การจัดการวิกฤตขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 Management of Plastic Packaging Waste Crisis During the Covid-19 Epidemic Situation

ภุรินทร์ ยมกนิษฐ์¹/ รุจิกาญจน์ สานนท์²

Purinat Yamakanith/ Rujikarn Sanont

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Received: March 25, 2022

Revised: June 15, 2022

Accepted: June 29, 2022

บทคัดย่อ

การเขียนบทความครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านคำนึงถึงปัญหาขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่เพิ่มมากขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และทราบแนวทางในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกอย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ในยุคโควิด-19 อย่างยั่งยืน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) ในช่วงปี 2563 เป็นต้นมา ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกที่เป็นผลพวงจากบรรจุภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเมื่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสกลับมาระบาดซ้ำอีกครั้งในปี 2564 ยิ่งทำให้สถานการณ์ปัญหาขยะจากบรรจุภัณฑ์พลาสติกทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อสังคมและคุณภาพชีวิต ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ รวมถึงประชาชนจึงควรตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาขยะจากบรรจุภัณฑ์พลาสติก โดยร่วมมือกันหาหนทาง

ในการแก้ไขปัญหาขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกอย่างเป็นระบบสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างยั่งยืน
หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สิ้นสุดลง

คำสำคัญ : โควิด-19, ขยะพลาสติก, บรรจุภัณฑ์, รีไซเคิล

Abstract

The purpose of this article writing is to make readers think about the problem of plastic packaging waste that is increasing during the Covid-19 epidemic situation and to know how to manage plastic packaging waste in a systematic way in order to find the way to develop sustainable packaging alternatives in the COVID-19 era. Due to the epidemic of the COVID-19 virus in 2020, the amount of plastic waste resulting from food and beverage packaging has increased dramatically. The epidemic of the virus reappears in 2021, the situation of plastic packaging waste continues to escalate and affect society and quality of life. For this reason, governments, businesses and people should be aware of the situation of plastic packaging waste by working together to find a way to systematically solve the plastic packaging waste problem towards a sustainable circular economy after the COVID-19 epidemic situation has ended.

Keywords: COVID-19, Plastic Waste, Packaging, Recycle

บทนำ

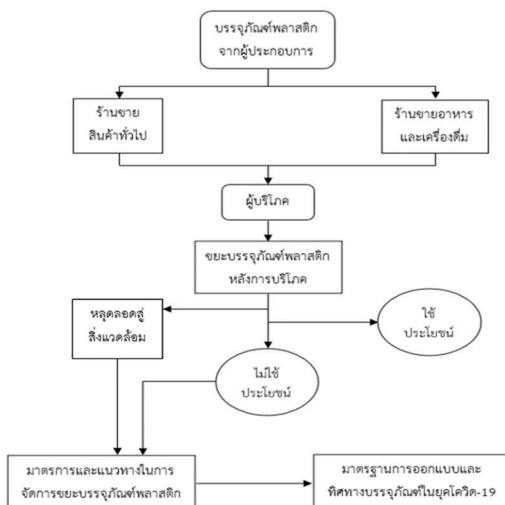
สถานการณ์อุตสาหกรรมพลาสติกในปี 2560 มีการผลิตเม็ดพลาสติกภายในประเทศ 8,518 ล้านตัน มีการส่งออกเม็ดพลาสติก 5,199 ล้านตัน และมีการนำเข้าเม็ดพลาสติก 1,962 ล้านตัน และมีการนำเข้าเศษพลาสติกรีไซเคิล 0.152 ล้านตัน จากการประเมิน พบว่า มีการบริโภคพลาสติกรวมภายในประเทศ 5,281 ล้านตัน โดยมีการใช้งานพลาสติกในเกือบทุกสาขาอุตสาหกรรม ทั้งในบรรจุภัณฑ์ (Packaging) เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Electrical & Electronics) การก่อสร้าง (Construction) ชิ้นส่วนรถยนต์ (Auto Part) เครื่องใช้ในครัวเรือน (House ware) และอื่น ๆ โดยพบว่า มีสัดส่วนการใช้พลาสติกเพื่อผลิตบรรจุภัณฑ์ (Packaging) มากที่สุด 2,331 ล้านตัน (41.4%) ซึ่งเป็นการใช้งานในระยะสั้นหรือใช้ครั้งเดียว (Single use plastics) ที่ก่อให้เกิดขยะมากที่สุด (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) ได้แก่ ถุงร้อน ถุงเย็น ถุงหูหิ้ว หลอดพลาสติก โดยมีขยะพลาสติกเกิดขึ้นภายหลังการบริโภคประมาณ 1.93 ล้านตัน มีการนำขยะพลาสติกกลับไปใช้ประโยชน์ประมาณ 0.39 ล้านตัน (ร้อยละ 20.21) ส่วนที่เหลือตกค้างและก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม 1.51 ล้านตัน (ร้อยละ 78.24) และหลุดลอดสู่สิ่งแวดล้อม 0.03 ล้านตัน (ร้อยละ 1.55)

ข้อมูลจากศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้สรุปว่า ภาพรวมปี 2561 พบว่า ประเทศไทยถูกจัดว่าเป็นประเทศอันดับต้น ๆ ของโลกที่เป็นแหล่งกำเนิดของขยะพลาสติกในทะเลรวมไปถึงบนบก ซึ่งปัจจุบันขยะพลาสติกเหล่านี้นำไปสู่วิกฤตสิ่งแวดล้อมมากมาย โดยมีสาเหตุหลักสืบเนื่องจากการใช้พลาสติกประเภทใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single-use plastics) เช่น ถุงหูหิ้ว หลอด แก้วน้ำ และบรรจุภัณฑ์อาหารเป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีจุดอ่อนสำคัญคือ อายุการใช้งานสั้น แต่กลับต้องใช้เวลาในการย่อยสลายนานถึง 450 ปีขึ้นไป และยังไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2562) ดังนั้น ขยะดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ และส่งผลให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวตามกระแสรักษ์โลกและหันมาให้ความสำคัญกับปัญหาขยะที่ปนเปื้อนสู่ธรรมชาติ ผู้เขียนจึงได้เขียนบทความนี้เพื่อนำเสนอให้เห็นภาพขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกในช่วงสถานการณ์

การแพร่ระบาดของโควิด-19 มาตรการในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แนวทางการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก จากฟู้ดเดลิเวอรี่ ผลกระทบต่อภาคบรรจุภัณฑ์สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มาตรฐานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในยุคโควิด-19 และทิศทางบรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ ในยุคโควิด-19 โดยมุ่งหวังว่าผู้อ่านจะตระหนักถึงการจัดการวิกฤตขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก ที่ผู้เขียนจะได้นำเสนอต่อไป

ผลการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

จากวิกฤตดังกล่าววิกฤตขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก ผู้เขียนจึงได้สร้างกรอบแนวคิด ในการศึกษาครั้งนี้ขึ้นเพื่อให้ทราบถึงต้นน้ำและปลายน้ำของการเกิดขยะบรรจุภัณฑ์ พลาสติก เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการวิกฤตขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

หมายเหตุ. จาก กรอบแนวคิดในการศึกษา โดย ภูริณัฐ ยมกนิษฐ์ และรุจิภาญจน์ สานนท์

ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

หลังจากรัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศเพื่อควบคุมโรคระบาด ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 ซึ่งมีข้อกำหนดต่าง ๆ ออกตามมามากมาย โดยเฉพาะ มาตรการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ ทำให้มีการใช้บริการ "ดีลิเวอรี่" ส่งสินค้าและอาหาร มากขึ้น ด้วยการใช้ชีวิตแบบ “นิวนอร์มัล” หรือชีวิตวิถีใหม่ที่ช่วยควบคุมโรคระบาดได้จริง แต่ก็มีผลข้างเคียงเช่นกัน นั่นคือปริมาณขยะพลาสติกจากการส่งสินค้าดีลิเวอรี่เพิ่มขึ้นกว่า 15 % จากการประเมินของกรมควบคุมมลพิษ “ขยะดีลิเวอรี่” กลายเป็นนิวนอร์มัลของคน ไทย (บีบีซีนิวส์, 2020) ซึ่งขยะดีลิเวอรี่ดังกล่าวก็คือ “ขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก” ที่หมายถึง พลาสติกหรือชิ้นส่วนที่ถูกนำมาใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้งานแล้ว หรือเสื่อมสภาพไม่สามารถ ใช้งานได้หรือไม่เป็นที่ต้องการใช้อีกต่อไป ซึ่งถูกรวบรวมทิ้งจากบ้านเรือน โรงแรม โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า ภัตตาคาร สำนักงาน โดยไม่มีการแยกประเภท ของพลาสติก หรือปะปนกับวัสดุอื่น หรือมีสิ่งสกปรกปนเปื้อน เช่นเดียวกับศูนย์วิจัยกสิกรไทย ประเมินว่ามีการใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดดีลิเวอรี่ 66-68 ล้านครั้ง เพิ่มขึ้นจากช่วงเวลา เดียวกันของปีก่อนราว 78-84% นับเป็นอัตราการให้บริการที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด ส่วนแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ LINEMAN และ GrabFood สถิติการใช้งาน เพิ่มขึ้นราว 300-400% เทียบกับช่วงก่อนเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 การส่งเสริม การขายเพื่อกระตุ้นการบริการยิ่งทำให้ปริมาณขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (single use-plastics) เพิ่มขึ้นอย่างพุ่งพรวด

ขณะที่สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยรายงาน ว่า ช่วงโควิด-19 ระบาดต้นปีก่อน ทำให้ ปริมาณขยะพลาสติกพุ่งสูงขึ้น 15% จากเฉลี่ยวันละ 5,500 ตันต่อวัน เป็น 6,300 ตันต่อวัน ซึ่งไม่รวมถึงขยะอันตรายที่เกิดจากหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว ที่คาดว่าจะมีอัตราการทิ้งหน้ากาก อนามัยประมาณ 1.5-2 ล้านชิ้นต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่ทิ้งปะปนรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป (ไทยโพสต์, 2564) โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครที่มีขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นกว่า 60% ของขยะทั้งหมด และขยะที่สามารถรีไซเคิลได้กลับลดลงจากเดิม 27% เหลือเพียง 19% ดังนั้น ขยะทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่ประมาณ 27.8 ล้านตัน (สุสิทธิ์ อร่ามเนตร, 2564) สามารถ

บริหารจัดการขยะได้เพียงครั้งหนึ่งเท่านั้น ส่วนอีกครึ่งยังคงเป็นปัญหาอยู่ ปริมาณขยะพลาสติกที่เพิ่มมากขึ้นจากภาวะปกติเท่าตัวจะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา หากจัดการไม่ถูกวิธี เนื่องจากการใช้เวลาในการย่อยสลายไม่ต่ำกว่า 400-500 ปี ต่อมาการระบาดระลอกใหม่ในเขตกรุงเทพมหานครมีขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นกว่า 7.61% ในช่วงเดือนเมษายน ปี 2564 หากดูปริมาณขยะต่อวันจะพบว่าปริมาณขยะพลาสติกเยอะขึ้นมากจากปกติ 15% เพิ่มขึ้นมา 25% ของขยะทั่วไปที่เก็บได้ต่อวัน (ขยะทั่วไปเก็บได้วันละประมาณ 9,000 ตันต่อวัน) ทั้งนี้ หากมองด้านเศรษฐกิจ การส่งอาหารดีลิเวอรี่ ในปี 2563 เติบโตขึ้นถึง 78-84% สิ่งที่สำคัญมากคือบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติก เนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจด้านอีคอมเมิร์ซและดีลิเวอรี่ (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) ขณะที่ด้านสังคมและสาธารณสุข ผู้คนต้องการความปลอดภัย เช่น เจลล้างมือ ถุงมือ และอุปกรณ์การแพทย์ เช่น ชุด PPE หน้ากากอนามัย รองเท้าบูต หน้ากากออกซิเจนต่าง ๆ หลอดเข็มฉีดยา ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนผลิตมาจากพลาสติก ซึ่งปริมาณการใช้งานในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น ส่งผลให้ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องหามาตรการในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ถูกต้องอย่างทันทั่วทั้งที่ เนื่องจากขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกมีหลากหลายประเภท ทั้งที่ใช้ประโยชน์ได้และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งมาตรการดังกล่าว ควรส่งผลในเชิงบวกต่อแนวทางในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกอย่างยั่งยืนต่อไป

มาตรการในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิตของประชาชนแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมามากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะพลาสติกบางชนิดใช้เวลาในการย่อยสลายไม่ต่ำกว่า 400-500 ปี หรือบางชนิดอาจไม่มี

การย่อยสลายเลยก็เป็นได้ จึงก่อให้เกิดการปนเปื้อนในระบบนิเวศและทำให้ระบบนิเวศเสียความสมดุล ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะพลาสติก จึงมีการนำมาตรการ Roadmap พ.ศ. 2561-2573 มาใช้ในการแก้ปัญหาขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก เป้าหมายที่ 1 คือ การลดและเลิกใช้พลาสติกแบบใช้แล้วทิ้งที่ไม่จำเป็น และสนับสนุนวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (เพชร มโนปวิตร, 2564) ส่วนเป้าหมายที่ 2 คือ การนำขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกกลับมาใช้ใหม่ได้ 100% และส่งเสริมให้ผู้บริโภคหันมาใช้รูปแบบภาชนะที่สามารถใช้ซ้ำได้ทดแทน ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2564)

นอกจาก Roadmap การจัดการขยะพลาสติกแล้ว กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีการดำเนินการร่วมกับบริษัทฟู้ดติลิเวอรี เพื่อลดขยะพลาสติกที่ไม่จำเป็น เช่น ในแอปพลิเคชันสั่งอาหาร กำหนดให้มีตัวเลือกให้เลือกกดไม่รับช้อนส้อมพลาสติก แต่มีฟังก์ชันให้เลือกรับได้สำหรับผู้ที่เป็นจริง ๆ แนวทางนี้ยังไม่เพียงพอ เพราะยังมีถุงพลาสติกห่อหุ้ม หรือตะเกียบ สิ่งที่เราต้องทำควบคู่ไปคือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารทดแทนกล่องอาหารพลาสติก เพราะปัจจุบันพบว่าบางร้านแม้ใช้กล่องกระดาษ แต่กลับเป็นกล่องที่เคลือบพลาสติก กลายเป็นปัญหาในการนำรีไซเคิลอีกครั้ง (มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2564)

แนวทางจัดการขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกจากฟู้ดติลิเวอรี

ตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ประกอบการฟู้ดติลิเวอรีในประเทศไทย เช่น GrabFood, LINEMAN ได้ช่วยลดขยะพลาสติกโดยเพิ่มตัวเลือก (Feature) ในแอปพลิเคชันให้ลูกค้าสามารถกดเลือกรับหรือไม่รับช้อนส้อมและมีดพลาสติก รวมถึงส่งเสริมให้ร้านอาหารที่เป็นพันธมิตรทางธุรกิจเปลี่ยนมาใช้ถุงกระดาษเพื่อทดแทนถุงพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวสำหรับแนวทางของธุรกิจร้านอาหารในเครือฟู้ดแพชชั่น ซึ่งประกอบด้วยแบรนด์บาร์บีคิวพลาซ่า จุ่มแซ่บฮัท ภูมามาศ สเปซคิว และเรดชิ้น ได้นำเอาแนวคิด Wasteless Delivery มาใช้ในการให้บริการจัดส่งอาหาร เป็นภาชนะแบบย่อยสลายได้ เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากขานอ้อยสามารถย่อยสลายได้ภายใน 45 วัน และถุงพลาสติกคุณภาพสูงพิเศษที่ผลิตจากพลาสติก

รีไซเคิลที่มีความหนาถึง 5 เท่า หมุนเวียนใช้ซ้ำได้มากกว่า 20 ครั้ง โดยการดำเนินการดังกล่าวคาดว่าจะช่วยลดปริมาณการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้งได้ (กรีนเน็ตเวิร์ค, 2563) อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือการสร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภคในการคัดแยกขยะ เพื่อช่วยลดปริมาณ เพราะเมื่อแยกขยะที่รีไซเคิลได้ จะเหลือขยะจริง ๆ เพื่อนำไปกำจัดน้อยลง

ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะจากฟู้ดเดลิเวอรีโดยใช้ 2 แนวทาง คือ ลดและคัดแยก สำหรับแนวทางที่หนึ่ง “ลด” คือการปฏิเสธที่จะรับช้อนส้อม หรือหลอดพลาสติก สำหรับแนวทางที่สอง ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงบรรจุภัณฑ์หรือภาชนะพลาสติกได้ สิ่งสำคัญที่ผู้บริโภคควรทำคือการ “คัดแยก” บรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ใช้แล้ว โดยแยกขยะและทิ้งในจุดรับขยะรีไซเคิล (Drop-off point) ปัจจุบันโครงการส่งพลาสติกกลับบ้านรับขยะพลาสติก 2 ประเภท คือ พลาสติกยืดและพลาสติกแข็ง ที่ผ่านการทำความสะอาดแล้ว ตัวอย่างพลาสติกยืด ได้แก่ ถุงพลาสติกหูหิ้ว ถุงขนมปัง ถุงน้ำตาลทราย ฯลฯ และตัวอย่างของพลาสติกแข็ง ได้แก่ แก้วกาแฟ ถ้วยใส่อาหารเดลิเวอรี ฯลฯ โดยปัจจุบันมีจุด Drop-off point จำนวน 10 แห่งบนถนนสุขุมวิท จังหวัดกรุงเทพมหานคร เช่น Singha Complex ศูนย์การค้า The Emporium ร้านเทสโก้-โลตัส สาขาอ่อนนุช เป็นต้น โครงการนี้สามารถสะสมแต้มเพื่อนำไปแลกของสมนาคุณโดยใช้แอปพลิเคชัน ECOLIFE (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563) นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อความสำเร็จของโครงการควรส่งเสริม ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงวิธีการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง โดยหน่วยงานภาครัฐที่ควรเข้ามารับผิดชอบเรื่องการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล และให้ความรู้แก่ประชาชน ได้แก่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ กรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ควรมีการเพิ่มจุด Drop-off point สำหรับขยะบรรจุภัณฑ์ที่รีไซเคิลได้ประเภทต่าง ๆ ให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยทางกรุงเทพมหานครควรต่อยอดจากการดำเนินงานของภาคเอกชนที่ให้บริการจุด Drop-off point ให้ครอบคลุมพื้นที่ในกรุงเทพมหานครมากขึ้น สำหรับพื้นที่

ต่างจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีจุด Drop-off point เพื่อให้สามารถขยายผลโครงการส่งพลาสติกกลับบ้านให้ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย

ผลกระทบต่อภาคบรรจุภัณฑ์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ผลกระทบต่อบริษัทบรรจุภัณฑ์คาดว่าจะมีความต้องการเพิ่มขึ้นอย่างมากในทางกลับกันความต้องการบรรจุภัณฑ์ที่หรูหราและอุตสาหกรรมอาจมีแนวโน้มลดลง นอกจากนี้ แรงกดดันด้านต้นทุนในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเช่นกัน ดังนั้น ทีมผู้นำในบริษัทบรรจุภัณฑ์ต้องสร้างกลยุทธ์การกู้คืนที่จะรวมถึงการผสมผสานของความยืดหยุ่นทางการเงิน แผนปฏิบัติการสำหรับการเริ่มดำเนินการใหม่อาจถูกปิดชั่วคราวและประเมินศักยภาพความต้องการของตลาดในอนาคต และการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นลูกค้าเชิงกลยุทธ์ เช่น การทำความเข้าใจผลกระทบของ COVID-19 ต่อการเลือกบรรจุภัณฑ์ของผู้บริโภค และประเมินความสามารถในการเปลี่ยนการผลิตบรรจุภัณฑ์อย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองรูปแบบความต้องการใหม่ (Businesswire, 2020) อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ที่มีความสำคัญในการบรรจุสินค้าอุปโภคบริโภคจึงไม่ได้รับผลกระทบมากนักจากการระบาดของโรคโควิด-19 เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ เช่น การเดินทาง การท่องเที่ยว (Narayan Chandra Saha, 2020: 217-218) ในทางกลับกันต้องมีกรอบแบบบรรจุภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์สำหรับอีคอมเมิร์ซ เช่น การป้องกันความเสียหายของผลิตภัณฑ์ (Packaging Europe, 2020) เพื่อให้วัตถุดิบประสงค์ดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล กิจกรรมบรรจุภัณฑ์ควรร่วมมือโดยตรงกับผู้ค้าปลีกออนไลน์เพื่อปรับปรุงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้เข้ากับความต้องการของช่องทางออนไลน์ให้มากที่สุด จะต้องพิจารณาถึงการใช้วัสดุผลิตบรรจุภัณฑ์ที่ทนทานและประหยัดต้นทุน ไปจนถึงการออกแบบที่ใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมล่าสุด สิ่งสำคัญคือต้องทำจากวัสดุทางเลือกที่สามารถรีไซเคิลได้

มาตรฐานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในยุคโควิด-19

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ในยุคโควิด-19 นอกเหนือไปจากต้นทุนที่เหมาะสม ความสะดวก และประสิทธิภาพ บริษัทบรรจุภัณฑ์ต้องระบุข้อกำหนดหลักสามประการ: ประการแรก การสื่อถึงความยั่งยืนที่ดี ประการที่สอง การออกแบบโดยคำนึงถึงสุขอนามัย และประการที่สาม การออกแบบสำหรับอีคอมเมิร์ซ (Feber, Kobeli, Lingqvist, and Nordigården, 2020) สอดคล้องกับ Katie Lundin (2020) ได้อธิบายถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์จะเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1. บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์กำลังปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการซื้อที่เปลี่ยนไป คือ การซื้อปิงออนไลน์ซึ่งเป็นตัวเลือกที่ปลอดภัยที่สุด นักออกแบบบรรจุภัณฑ์จะต้องคำนึงถึงความต้องการทางกายภาพ เช่น เลือกใช้วัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ มีความทนทาน ป้องกันความเสียหายของผลิตภัณฑ์ เพื่อรองรับความยากลำบากในการขนส่ง แต่ยังรักษาประสบการณ์การแกะกล่องที่สำคัญเมื่อถึงมือผู้รับ

2. บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ต้องเป็นไปตามมาตรฐานและความคาดหวังด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้น นั่นคือการปกป้องผลิตภัณฑ์จากการสัมผัสกับไวรัส หลีกเลี่ยงบรรจุภัณฑ์ที่มีช่องเปิด และควรรีเสิร์ชข้อมูลเกี่ยวกับไวรัสที่อยู่นานพื้นผิวต่าง ๆ เช่น ไวรัสสามารถอยู่รอดได้สูงสุด 24 ชั่วโมงบนกระดาด 2-3 วันบนพลาสติก กระดาดแข็ง จึงเป็นวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยกว่าเมื่อเทียบกับพลาสติก

3. บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์จะต้องได้รับการออกแบบเพื่อความยั่งยืน มีสองแนวทางหลักในการเลือกสรรวัสดุที่ใช้ผลิตบรรจุภัณฑ์ ตัวเลือกแรกคือ การใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพ เช่น พลาสติกชีวภาพ โฟมข้าวโพด และบรรจุภัณฑ์จากเห็ด ตัวเลือกที่สองคือ คือ การเปิดรับตัวเลือกบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ซ้ำ บรรจุภัณฑ์ที่น่ากลับมาใช้ใหม่ได้ทำให้มีขยะน้อยลง

ทิศทางบรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ในยุคโควิด-19

การนำเสนอไอเดียสร้างสรรค์ตามความนิยมบรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่เป็นอีกหนึ่งทางออกจากวิกฤตขยะล้นโลกในยุคโควิดระบาด สามารถนำไปปรับใช้เพื่อช่วยลดขยะบรรจุภัณฑ์ได้ (פורפישני, 2021) ดังนี้

1. เปลี่ยนขวดพลาสติกใส ให้รีไซเคิลได้ทั้ง 100%

การคิดค้นขวดใสไร้ฉลากซึ่งเป็นแนวคิดของบริษัทน้ำดื่มหลายยี่ห้อ อย่างเช่น น้ำแร่เอเวียน (Evian) แบรินดน้ำแร่สุขภาพดีฝรั่งเศส เปลี่ยนจากการแปะฉลากพลาสติกเป็นการปั๊มโลโก้ลงไปบนขวดแทน และไม่ตกแต่งสีฉูดฉาดเพิ่มเติมทำให้น้ำไปรีไซเคิลใหม่ได้ 100% ตัวอย่างต่อมาคือบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแบรนด์ “เซเวนอัพ” จากขวดพลาสติก PET สีเขียวเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์และภาพจำที่คุ้นเคยของผู้บริโภค มาเป็นขวดพลาสติก PET ใสเพื่อรีไซเคิลได้ 100 % และบรรจุภัณฑ์มีน้ำหนักเบา แข็งแรงทนทานต่อแรงกระแทก ง่ายต่อการจัดการ

2. ปรับโฉมสินค้าใหม่ ลดใช้บรรจุภัณฑ์ให้เล็กที่สุด

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ทางเลือกสร้างสรรค์ด้วยวิธีลดขนาดบรรจุภัณฑ์ให้เล็กลง เช่น บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เส้นพาสตาเป็นถุงพลาสติกที่มีอากาศอยู่ข้างใน ทำให้ถุงพลาสติกมีขนาดใหญ่ เปลืองพื้นที่โดยไม่จำเป็น ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงได้พยายามคิดค้นไอเดียใหม่ที่จะทำให้เส้นพาสตาแบน ๆ พองออกเป็นรูปร่างได้เมื่อต้ม อย่างไรก็ตาม สมาคมการบรรจุภัณฑ์ไทยได้เคยแนะนำไว้ว่า ควรมีข้อความระบุไว้อย่างชัดเจนโดยพิมพ์ที่ด้านหน้าถุงว่า “ลดขนาดถุงเพื่อช่วยสิ่งแวดล้อม ปริมาณบรรจุเท่าเดิม” (สมาคมการบรรจุภัณฑ์ไทย, 2559) โดยอาจใช้แผนกิจกรรมที่มีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการขายได้ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ตราสินค้าและบริษัทผู้ผลิตได้

3. ซื้อมอนไลน์แบบใหม่ ใช้แล้วไม่ทิ้ง คืนไปบรรจุใหม่ได้

เทรนด์บรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ยุคโควิดครองเมืองนี้ สามารถปรับเอาแนวคิดนี้มาใช้กับผลิตภัณฑ์อย่าง แชมพู สบู่ น้ำยาซักผ้า ได้ อย่างเช่น Loop คือบริษัทในสหรัฐอเมริกาที่คิดระบบหมุนเวียนบรรจุภัณฑ์ขึ้นมา โดยการจับมือเป็นคู่ค้ากับแบรนด์สินค้าอุปโภคบริโภคยักษ์ใหญ่ชื่อดัง เพื่อร่วมกันออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ซ้ำได้และยังคงเอกลักษณ์

ของแต่ละแบรนด์ มีทั้งแบบสเตนเลส อะลูมิเนียม หรือขวดแก้ว ลูกค้าน่าจะสั่งซื้อสินค้าทางเว็บไซต์หรือในร้านค้าที่ร่วมโครงการ ด้วยราคาคงที่ตามด้าบรรจุภัณฑ์ เมื่อใช้สินค้าหมดแล้วก็จกจกในระบอบออนไลน์ให้ Loop มารับบรรจุภัณฑ์ถึงหน้าบ้าน และได้ค่ามัดจำคืน 100% จากนั้น Loop จะนำบรรจุภัณฑ์ไปทำความสะอาด แล้วนำมาบรรจุค้าขายใหม่ต่อไป ในประเทศไทยก็มีการปรับเอาแนวคิดการคืนบรรจุภัณฑ์เช่นกัน ยกตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มตราช้าง โคลด์บริว (Recyclable Pack) ที่ลูกค้าสามารถนำบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วมาส่งคืนที่จุดส่งคืนผลิตภัณฑ์ (drop-off point) ในพิกัดที่มีมากถึง 439 จุด บรรจุภัณฑ์ที่ถูกส่งคืนอย่างถูกที่ ถูกวิธีนี้ จะถูกนำกลับเข้าสู่กระบวนการจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อนำไปรีไซเคิลและผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์อีกครั้ง หรือเพิ่มมูลค่าด้วยการผลิตเป็นสินค้าชนิดอื่น ซึ่งเป็นการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดผลกระทบของบรรจุภัณฑ์หลังการบริโภคต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

4. บรรจุภัณฑ์ที่กินได้

เทรนด์บรรจุภัณฑ์ทางเลือกมาแรงที่ไม่ทิ้งขยะไว้ให้โลกเลย Holly Grounds นักออกแบบบรรจุภัณฑ์จากลอนดอน ได้คิดค้นนวัตกรรมของน้ำซุ้บะหมี่ที่กินได้ทั้งเส้นและถุง โดยพัฒนาฟิล์มไบโอพลาสติกจากแป้ง นำมาทำเป็นแพ็คเกจห่อเส้นที่ผสมเครื่องปรุงในตัว เมื่อนำบะหมี่ใส่น้ำร้อนสามารถใส่ได้ทั้งห่อ ฟิล์มจะละลายกลายเป็นน้ำซุ้บ จบปัญหาขยะจากซองบรรจุภัณฑ์ สำหรับประเทศไทยมีงานวิจัยบรรจุภัณฑ์ที่คล้ายกัน เช่น ฟิล์มแคร่รอด ผลงานการวิจัยจากกรมวิชาการเกษตร ที่สามารถนำมาทำเป็นบรรจุภัณฑ์ที่รับประทานได้ อุดมไปด้วยสารเบตาแคโรทีน และช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตผลทางการเกษตร ทำให้เกิดการใชัผลิตผลทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่เกิดขึ้นเป็นระลอก บันทอนจิตใจคนทั้งประเทศเป็นรายวัน เนื่องจากยอดติดเชื้อ ป่วย และเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่วิกฤตที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคือปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

จากมาตรการ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ด้วยการทำงานที่บ้าน (Work from home) และไม่ออกไปนอกบ้าน เพราะคำนึงสุขภาพและความปลอดภัยของตนเองจากการเสี่ยงติดเชื้อ ทำให้ผู้บริโภคมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซื้อสินค้ามาสู่ระบบออนไลน์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้ออาหารและเครื่องดื่มผ่านบริการรับส่งอาหาร (Food delivery) การสั่งซื้ออาหารและเครื่องดื่มออนไลน์มารับประทานที่บ้าน ส่วนใหญ่จะถูกห่อหุ้มด้วยบรรจุภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง อาทิ ถุงพลาสติก กล่องพลาสติก แก้วพลาสติก ช้อน ส้อม หลอดพลาสติก ซองพลาสติกแยกชนิดอาหาร ซองเครื่องปรุงรส ตะเกียบพลาสติก หลังจากการบริโภค บรรจุภัณฑ์ดังกล่าวจะกลายเป็นขยะบรรจุภัณฑ์ทั้งสิ้น และมีจำนวนมากมหาศาล จึงเป็นเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ขยะล้นเมือง ซึ่งกระจายไปทั่วประเทศ ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและเขตเทศบาลเมืองต่าง ๆ จึงเป็นโจทย์ปัญหาที่สำคัญที่จะต้องควบคุมจำนวนขยะบรรจุภัณฑ์ซึ่งกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

จากผลการศึกษาพบว่า ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เนื่องพฤติกรรมผู้บริโภคของประชาชนที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากการปฏิบัติตามมาตรการของทางภาครัฐ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลและความกลัวเกี่ยวกับโรคติดเชื้อโควิด-19 จึงหันมาใช้บริการสั่งอาหารแบบส่งถึงที่ หรือฟู้ดดีลิเวอรี ส่งผลให้ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกยิ่งทวีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปในวงกว้าง ในการที่จัดการกับปัญหาขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกจำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ รวมถึงประชาชน เนื่องจากต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคและประชาชน เพื่อลด เลิกใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single-use Plastics) ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มีการนำกลับมารีไซเคิล รวมทั้งการลด คัดแยกขยะเพื่อนำขยะพลาสติกกลับไปใช้ประโยชน์ด้วยระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน ดังนี้

1. **ภาครัฐ** มีการกำหนดมาตรการในการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์ให้ชัดเจน และเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ทราบบทบาทของตนเองในการลดปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์ อย่างถูกวิธี เพื่อให้เกิดการจัดการขยะพลาสติกอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับกรมควบคุมมลพิษ (2564) ที่ได้กล่าวถึงแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติกระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565) ที่ยึดกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน 5 ประเด็น คือ 1) หลักการจัดการพลาสติก ตลอดวงจรชีวิต (Life Cycle) ในขั้นตอนการออกแบบและการผลิตโดยการออกแบบ เชิงนิเวศเศรษฐกิจ การจัดการพลาสติกในขั้นตอนการบริโภค และการจัดการพาสติก หลังการบริโภค เช่น การคัดแยก การเก็บขน การนำกลับมาใช้ประโยชน์และการกำจัด 2) หลักการ 3 R ได้แก่ การลดการเกิดของเสีย (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำมา แปรรูปใช้ใหม่ (Recycle) เป็นหลักการในการลดปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก 3) หลักการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและภาคเอกชน ต้องเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในการจัดการ พลาสติกตั้งแต่การผลิต การนำเข้า การจำหน่าย การบริโภค และการจัดการ ปลายทาง 4) หลักการว่าด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยเน้นการใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรและผลิตภัณฑ์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด และมีการสร้างของเสียที่ต่ำที่สุดหรือไม่มีเลย ด้วยการนำกลับมาใช้ประโยชน์หมุนเวียน เพื่อให้เกิดการจัดการขยะพลาสติกอย่างยั่งยืน และ 5) หลักการผู้ผลิตมีส่วนร่วม (Responsible Consumption and Production) ผู้ผลิต มีส่วนร่วมในการจัดการขยะพลาสติก เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาและการสร้าง หลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน

2. **ภาคเอกชน** การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการของภาครัฐด้วยการเป็นภาคี ภาคเอกชนในการลดและเลิกใช้พลาสติก ด้วยการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2564) ที่ระบุว่า การสร้างแรงจูงใจ ให้ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการเลือกใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบ ของเสียที่เกิดจากสินค้าของตนเอง ผลักดันให้มีการปรับปรุงพัฒนามาตรฐานการออกแบบ เชิงนิเวศเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบฉลากสิ่งแวดล้อม การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมพลาสติก และมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลพลาสติกให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ที่สามารถเชื่อมโยงทั้งประเทศ จะส่งเสริมให้เกิดการบริโภคที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับ workpoint TODAY (2563) กล่าวว่า กรมควบคุมมลพิษตั้งภาคกลุ่มธุรกิจฟู้ดเดลิเวอรี่ โดยมีการจัดทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) ระหว่างภาครัฐและเอกชน อาทิ GrabFood, LINEMAN, GET FOOD, foodpanda, Lalamove, Pizza Hut เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะร่วมมือขับเคลื่อนการลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว สร้างความต่างด้วยบริการจัดส่งอาหารแบบไร้ขยะ แต่ยังคงรักษาความพอใจต่อลูกค้าด้วยการใช้ภาชนะบรรจุอาหารที่เป็นมิตรกลับสิ่งแวดล้อม

3. ประชาชน การส่งเสริมการลดและเลิกใช้พลาสติกและการคัดแยกไม่สามารถทำได้เพียงภาคส่วนเดียว ดังนั้นจึงต้องอาศัยร่วมมือจากประชาชนซึ่งเป็นภาคที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขยะพลาสติก และเป็นกลุ่มที่มีความเปลี่ยนแปลงในการบริโภคอยู่ตลอดเวลา รัฐบาลและภาคเอกชนจึงควรส่งเสริมให้ได้รับรู้และเข้าใจในเชิงลึกถึงผลกระทบของขยะพลาสติกที่ตนเองมีส่วนที่ทำให้ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกเพิ่มสูงขึ้นจากพฤติกรรมบริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สอดคล้องกับ พิชชา รักรอด (2020) ได้อธิบายว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนเพื่อลดมลพิษพลาสติกให้อยู่ภายใต้หลักการ 7R ประกอบด้วย Reduce ลดใช้, Reuse ใช้ซ้ำ, Refill การเติม, Return การคืน, Repair/Repurpose การซ่อมแซม/การเปลี่ยนวัตถุประสงค์การใช้งาน, Replace การแทนที่ และ Recycle รีไซเคิล เป็นหลักการที่ทำหน้าที่ได้ดีเพื่อย้ำเตือนพฤติกรรมบริโภคของประชาชนให้ตระหนักรู้เท่าทันการจ่ายซื้อสินค้าของตนเองและมองหาสิ่งอื่นก่อนการตัดสินใจกดสั่งซื้อสินค้าทุกครั้ง และยังเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ก็คือการลดขยะให้มากที่สุดและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดจนมีขยะไปสู่หลุมฝังกลบน้อยที่สุด ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของเศรษฐกิจแบบเส้นตรงในปัจจุบันที่นำทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มักจะใช้เพียงครั้งเดียวทิ้งเลย

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติก โดยการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเปลี่ยนสถานะของขยะไม่ให้เป็ขยะ เพื่อป้องกันการหลุดลอดสู่สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นในการจัดการปัญหาขยะพลาสติก ณ ต้นทางจนถึงปลายทางอย่างถูกวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ประชาชนแยกขยะก่อนทิ้งขยะพลาสติกลงถัง เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปรีไซเคิลต่อไป หากมีการแยกขยะอย่างเหมาะสมจะทำให้สามารถจัดการขยะพลาสติกได้ง่ายขึ้น ด้วยการพัฒนาความร่วมมือห่วงโซ่คุณค่าการจัดการขยะพลาสติก และประชาชนต้องให้ความร่วมมือเริ่มต้นที่ใช้ให้น้อยที่สุด ทิ้งให้ถูกที่ กำจัดอย่างถูกวิธี คัดแยก และนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดการจัดการขยะพลาสติกอย่างยั่งยืน

2. ผู้ประกอบการการผลิตบรรจุภัณฑ์ควรจัดหาวัสดุอื่นที่สามารถใช้ทดแทนพลาสติกในที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งเพื่อลดปริมาณขยะพลาสติก โดยเลือกใช้วัสดุที่สามารถย่อยสลายในธรรมชาติมาผลิตบรรจุภัณฑ์ให้มีอายุการใช้งานที่นานขึ้น อีกทั้งต้องคำนึงถึงกลยุทธ์การออกแบบบรรจุภัณฑ์และการใช้เทคโนโลยีการผลิตบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ และสามารถตอบสนองความต้องการในเรื่องของความสะดวกในการใช้บรรจุภัณฑ์ของผู้บริโภคได้ทุกเพศทุกวัยรวมถึงกลุ่มคนที่อยู่ในภาวะทุพพลภาพเพื่อให้สินค้าใช้งานได้ง่ายและมีความเป็นสากลมากขึ้น และสามารถแข่งขันได้ ทั้งเพื่อการจำหน่ายในประเทศและการส่งออกต่างประเทศ

3. ผู้ประกอบการการผลิตบรรจุภัณฑ์ควรพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่สามารถลดปริมาณขยะพลาสติกได้อย่างยั่งยืน เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์แบบไร้บรรจุภัณฑ์ที่ตัวผลิตภัณฑ์เองเป็นทั้งผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ในเวลาเดียวกัน และสามารถใช้ประโยชน์หรือบริโภคโดยตรงได้ เช่น ผลิตภัณฑ์หยดน้ำกินได้ที่ใช้นวัตกรรมในการผลิตตัวบรรจุภัณฑ์ที่สกัดมาจากสาหร่ายแล้วนำมาห่อหุ้มน้ำดื่มในลักษณะของลูกบอล ซึ่งสามารถรับประทานได้โดยหยดน้ำได้โดยไม่ต้องทิ้งบรรจุภัณฑ์ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในต่างประเทศ

จากแนวคิดดังกล่าวเป็นเพียงแค่หลักการ แต่ในการปฏิบัติจริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันที่จะจัดการเรื่องนี้อย่างจริงจัง ดังนั้นถึงเวลาแล้วหรือยังที่ประเทศไทยจะนำแนวคิดการผลิผลิภัณฑ์ที่ไร้บรรจุภัณฑ์มาแทนที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). (ร่าง) Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573. http://www2.pcd.go.th/Info_serv/File/17-09-62/40.pdf
- _____. (2564). แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565). <https://www.pcd.go.th/publication/15038/>
- กรีนเน็ตเวิร์ค. (2563). ขยะพลาสติกจากฟู้ดเดลิเวอรี่: อิ่มท้องอย่างไร โดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อมในช่วงล็อกดาวน์ COVID-19. [https://www.greennetworkthailand.com/ขยะพลาสติก-food delivery-ล็อกดาวน์-covid-19/](https://www.greennetworkthailand.com/ขยะพลาสติก-food-delivery-ล็อกดาวน์-covid-19/)
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 'ส่องสถานการณ์ 'ขยะพลาสติก' ช่วงการระบาด 'โควิด-19'. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/942224>
- ซูสีพร อร่ามเนตร. (2564). สุดเศร้า!! พืชโควิดทำ 'ขยะพลาสติก' ล้นเมือง. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/939188>
- ไทยโพสต์. (2564). เกษตติปัญหาขยะพลาสติก หลังโควิด-19 ระลอกใหม่. <https://www.thaipost.net/main/detail/89342>
- บีบีซีนิวส์. (2020). โควิด 19 : สถานการณ์ขยะในกรุงเทพฯ เป็นอย่างไรในช่วงล็อกดาวน์. <https://www.bbc.com/thai/thailand-52817608>.
- ปอรรพิษฐ์ คัจฉวัฒนา. (2021). เทรนด์บรรจุภัณฑ์ทางเลือกใหม่ ทางออกของมหันตภัยขยะล้นโลกในยุคโควิด. <https://www.salika.co/2021/06/02/packaging-trend-in-covid-era/>

พิชา รักรอด. (2020). จัดการปัญหาขยะก่อนลงถังด้วยหลัก 7R ทางเลือกเพื่อหลีกเลี่ยงมลพิษพลาสติกหลังวิกฤตโควิด-19.

<https://www.greenpeace.org/thailand/story/16588/plastic-7r-to-manage-single-use-plastic-problem/>

เพชร มโนปวิตร. (2564). โรดแมปการแก้ปัญหาขยะพลาสติกในประเทศไทยหลังวิกฤติโควิด (1): ความเข้าใจผิดในการใช้พลาสติกป้องกันเชื้อโควิด.

<https://thaipublica.org/2020/11/sustainability4all01/>

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2564). ขยะพลาสติกพุ่งกว่า 60% ในช่วงโควิด-19.

http://www.tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=51

_____. (2564). เกาะติดปัญหาขยะพลาสติก หลังโควิด-19 ระลอกใหม่.

http://www.tei.or.th/th/highlight_detail.php?event_id=974

_____. (2564). "แผนไทยไร้ขยะพลาสติก" อีกหลายสิ่งที่ต้องเต็มเต็ม.

https://www.tei.or.th/th/highlight_detail.php?event_id=1057

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2562). มาตรการลดใช้พลาสติก.

<https://www.kasikornresearch.com/SiteCollectionDocuments/analysis/k-social-media/sme/PlasticSME/PlasticSME.pdf>

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2563). ขยะพลาสติกจากฟู้ดเดลิเวอรี่: อิมต้องอย่างไร โดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อมในช่วงล็อกดาวน์โควิด-19.

<https://tdri.or.th/2020/05/plastic-waste-from-food-delivery-services-in-covid-19-lockdown/>

สมาคมการบรรจุภัณฑ์ไทย. (2559). บรรจุภัณฑ์ขนาดเหมาะสม บันไดก้าวแรกสู่บรรจุภัณฑ์เพื่อความยั่งยืน. <https://www.thaipack.or.th/post/>

- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2564). *ภาครัฐและภาคเอกชน เห็นความจำเป็นการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกเพื่อความปลอดภัยในประเทศมากขึ้น ควบคู่กับมาตรการจัดการหลังการบริโภค หลังช่วง covid-19 สร้างปริมาณขยะพลาสติกเพิ่มขึ้น*.
<https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210612175229558>
- Businesswire. (2020). *Impact of COVID-19 on Packaging Industry Trends*.
<https://www.businesswire.com/news/home/20200520005488/en/Impact-of-COVID-19-on-Packaging-Industry-Trends>.
- Feber, D., Kobeli, L., Lingqvist, O., & Nordigården, D. (2020). *Beyond COVID-19: The next normal for packaging design*.
<https://www.mckinsey.com/industries/paper-forest-products-and-packaging/our-insights/beyond-covid-19-the-next-normal-for-packaging-design#>.
- Katie Lundin. (2020). *3 Ways COVID-19 Will Change Packaging Design*.
<https://www.packagingdigest.com/packaging-design/3-ways-covid-19-will-change-packaging-design>.
- Saha, N. C. (2020). COVID 19 – its Impact on Packaging Research. *Journal of Packaging Technology and Research*, 4(3), 217–218.
- WorkpointToday. (2563). *คพ. เล็งทำ MOU กลุ่มธุรกิจ Food Delivery ลดขยะพลาสติก หลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย*. <https://workpointtoday.com/023-4/>

Authors

Dr. Purinat Yamakanith

Faculty of Business Administration,

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

39 Moo 1, Klong 6, Khlong Luang, Pathum Thani Province 12110

Tel: 086-3747521 Email: purinat_y@mail.rmUTT.ac.th

Dr. Rujikarn Sanont

Faculty of Business Administration,

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

39 Moo 1, Klong 6, Khlong Luang, Pathum Thani Province 12110

Tel: 096-8232366 Email: rujikarn_s@rmutt.ac.th